

השופטים זילברג, גויטיין, ויתקון

השופט המלומד קבע שפעולה זו נעשתה על-ידי הנתבע ושהוא הוא שהשליך את הפחית החוצה כשהאש אחזה בה. אין אנו מוכנים לסתור ממצא זה.

בא-כוח המערער טען שהנתבע היה רשולן בכך שהפעיל את המתנע בעת זבעונה אחת עם יציקת הבנוזין לתוך המאייד. מסכימים אנו עם בא-כוח המערער כי לאור הוראת סעיף 52 לפקודת הנוזקים חובת ההוכחה היתה מוטלת על הנתבע. אך בשאלה אם הפעולה האמורה מהווה סכנה אם לאו, היו ראיות מטעם המשיב בלבד, היינו עדותו של אניס יוסף ארמלי, והוא העיד שהפעולה המתוארת לעיל אינה מהווה סכנה.

השופט המלומד אמנם הסתייג במקצת מדעה זו, אך מכיון שלא דחה אותה בשתי ידיים, והואיל ולא נתעוררה כאן שאלה של מהימנות העד, נראה לנו שהנתבע יצא בכך ידי חובתו לפי סעיף 52 הנ"ל.

לפיכך אנו דוחים את הערעור ומחייבים את המערער בתשלום הוצאות בצירוף שכר-טרוחה בסכום כולל של — 75 לירות.

ניתן היום, י"ג בחשוון תשי"ז (18.10.1956).

ערעור פלילי מס' 47/56

דוד מלכה נגד היועץ המשפטי לממשלה

בבית-המשפט העליון בשבתו כבית-משפט לערעורים פליליים
[24.10.56, 6.5.56]

לפני השופטים זילברג, גויטיין, ברנזון

פקודת החוק הפלילי, 1936 [תוס"א 652, ע' 263], סעיף 218 —
פקודת הנוזקים האזרחיים, 1944 [תוס"א 1380, ע' 93], סעיף 60 (א),
גרימת שבר ביד לילד רך על-ידי נהג טנדר שכתוצאה ממנו מת הילד מטטנוס.
השופט זילברג: הקשר הסיבתי הערשילאי בין המעשה והתוצאה, אין בו לבד כדי להטיל אחריות משפטית על עושה המעשה — המבחן *causa sine qua non* איננו המבחן הייחודי לקביעת האחריות המשפטית — כלל הוא בדיני נזקים, כי אם הנתבע, כאדם סביר, לא חזה, וגם לא יכול היה

- לחזות מראש, כי מעשהו, או אפס מעשהו, יגרור אחריו תוצאה מזיקה כלשהי למי שהוא חב לו זהירות, אוי אין הוא חייב בתשלום הנוק שנגרם, אף-על-פי שמעשהו, מבחינה פיסית, יהיה סיבה הכרחית לתוצאה המזיקה — מאידך גיסא העדר צפיית (foreseeability) סבירה לגבי היקפו ומידותיו של הנוק, אינו משמש מניעה להטלת אחריות, וגם החלק הבלתי-צפוי של הנוק ייוקף לחובת המזיק הרש-לוי — הלכת פולימיס ביוריקטורה האנגלית והאמריקנית: „נעשתה שם עולה (tort), ניטל עושה העולה על עצמו את סיכון התוצאות“ לעומת ההלכה התלמודית במקרה צריפא דאורבני: „תחילתו בפשיעה וסופו באונס: חייב, ובלבד שיהא אונס בא מחמת פשיעה“ (בנויקים): „מחמת הפרת חובת הזהירות“ בצירוף הרעיון המשלים שבאימרה: „מלאך המחת, מה לי הכא מה לי התם“ — ביוריקטורה האנגלית ההלכה הרווחת בבעיה שלפנינו היא הלכת פולימיס — המחוקק המנדטורי לא התכוון, ולא יכול היה להתכוון, בסעיף 60 (א) לפקודת הנויקים האורחיים, 1944, לאימוץ קנה-מידה אשר נקבע בהלכת פולימיס — לפי *Hadley v. Baxendale* ההלכה הנכונה בבעיה שלפנינו היא: שנים שעשו תוזה, והפר אותו אחד מהם, הרי התשלום שהצד השני זכאי לקבלו בשל הפרת התוזה, הוא כעד הנוק אשר אפשר, באופן הוגן וסביר, לראותו כנוק הנובע טבעית, זאת אומרת, על-פי המהלך הרגיל של העניינים, מתוך הפרת התוזה עצמו — בהחלת העקרון הנ"ל על מעשי נויקים (torts) יש לסיימו במלים: „מתוך מעשה הנויקים עצמו“ — לא יצא אדם חייב בעבירה לפי סעיף 218 הנ"ל, אלא אם-כן הפר את חובת זהירותו כלפי הקרבן במידה שהיתה מחייבת אותו בתשלום דמי-הנוק אילו הוגשה נגדו, בשל אותו מעשה רשלני גופו, תביעת נויקים אורחית — סעיף 60 (א) הנ"ל, הן במידת האחריות בנויקים לתוצאות המעשה, קובע מידה זו לפי המבחן של *Hadley v. Baxendale* — באספקלריה של מבחן זה לא יהיה אחראי הנתבע לתוצאה הפטלית שהשתלשלה תוך התרומת (coincidence) בלתי-רגילה ממעשהו הרשלני.

פסקי-דין ישראלים שאוזכרו:

- [1] ע"פ 35/52 — שלום רוטנשטרייך נגד היועץ המשפטי לממשלת ישראל: „פסקי-דין“, כרך ז, תשי"ג/תשי"ד-1953, ע' 58; „פסקים“, כרך יב, תשי"ג-1953, ע' 158.
- [2] ע"א 224/51 — נעה פריצקר ואח' נגד משה פרידמן: „פסקי-דין“, כרך ז, תשי"ג/תשי"ד-1953, ע' 674, 682; „פסקים“, כרך יג, תשי"ג/תשי"ד-1953, ע' 233.
- [3] ע"א 22/49 — זכריה לוי נגד אבא ליאון מוסף: „פסקי-דין“, כרך ז, תשי"ג/תשי"ד-1953, ע' 558, 570, 569; „פסקים“, כרך ג, תשי"א-1950/51, ע' 237.

פסקי-דין אנגליים שאוזכרו:

- [4] *In re Polemis and an. and Furness, Withy and Co., Ltd.*; (1921), 3 K.B. 560, 571-572, 574, 577.
- [5] *Roe v. Minister of Health and an. Wooley v. Same*; (1954), 2 Q.B. 66, 84.
- [6] *Minister of Pensions v. Chennell*; (1947), 1 K.B. 250, 253.
- [7] *Smith v. The London and South Western Railway Co.*; (1870), L.R. 6, C.P. 14, 22.

השופט זילברג

- [8] *Greenland v. Chaplin*; (1850), 5 Ex. 243, 248; 19 L.J. (Ex.) 293, 295.
- [9] *Aldham v. United Dairies (London), Ltd.*; (1940), 1 K.B. 507, 513.
- [10] *Thorogood v. Van den Berghs and Jurgens, Ltd.*; (1951), 1 All E.R. 682, 690, 692.
- [11] *Hambrook v. Stokes Brothers*; (1925), 1 K.B. 141, 164.
- [12] *Lilley v. Doubleday*; (1880-81), 7 Q.B.D. 510, 511.
- [13] *Sharp v. Powell*; (1872), L.R. 7 C.P. 253, 259-260.
- [14] *The Arpad*; (1935), 152 L.T. 521, 526.
- [15] *Owners of Dredger Liesbosch v. Owners of Steamship Edison*; (1933), A.C. 449, 461.
- [16] *Hadley and an. v. Baxendale and ors*; (1854), 156 E.R. 145, 151.
- [17] *Weld-Blundell v. Stephens*; (1920), A.C. 956, 983-984.
- [18] *Scott v. Shepherd*; (1773), 96 E.R. 525, 528-529.
- [19] *The Argentino*; (1889), 59 L.T. 914, 916.

א
ב
ג
ד
ה
ו

מקורות המשפט העברי שאוזכרו:
(לפי סדר אזכורם)

- [א] בבא מציעא, דף מ"ב ע"א; דף ל"ו ע"ב והש"י שם; דף צ"ג ע"ב.
- [ב] רמב"ם, פרק ד' מהלכות שאלה ופקדון, הלכה ו'. פרק ג' מהלכות שכירות, הלכות ט', י'; פרק ב' מהלכות נזקי ממון, הלכה ט"ו.
- [ג] שו"ע חושן משפט, סי' רצ"א סעי' ט'; סי' ש"צ סעי' י"ב; סי' שצ"ו סעי' א'.
- [ד] בבא קמא, דף כ"א ע"ב, דף נ"ו ע"א; סוגיא ראשונה, משנה וגמרא, משנה בבא קמא, דף ט' ע"ב.

ערעור על פסקי דינו של בית המשפט המחוזי חיפה (השופט א. וינוגרדוב), מיום: 15.1.56, בתיק פלילי מס' 55/54, לפיו הורשע המערער בעבירה לפי סעיף 218 לפקודת החוק הפלילי, 1936, ונידון לתשלום קנס של — 75 לירות. הערעור נתקבל.

חיון — בשם המערער; אלטס — בשם המשיב

פסק-דין

השופט זילברג: זה הוא ערעור, לאחר נטילת רשות, על פסקי דינו של בית המשפט המחוזי, חיפה, בו הורשע המערער בעבירה על סעיף 218 לפקודת החוק הפלילי, 1936 (גרימת מוות שלא בכוונה), ונקנס בסך — 75 לירות.

השופט זילברג

2. המקרה שלפנינו יד המקרה היתה בו. ראשיתו מצער — פציעת אבר, בלתי-מסוכנת ועתידה להתרפא. כתוצאה מרשלנותו של המערער (כפי שנקבע על-ידי בית-המשפט) — ואחריתו ישגה בשורת אירועים נוספים לא-רשלניים, מקצתם בידי אדם ומקצתם בידי שמים, אשר גררו אחריהם, תוך התרמות (coincidence) בלתי-רגילה, את מותו של הקר-בן הרך. השאלה המשפטית, למעשה: השאלה היחידה, הניצבה לפנינו היא: באיזו מידה אפשר לייחס כאן את ה"סוף מעשה" אל ה"רשלנות תחילה" של המערער. בחלקה האחד נוצלת שאלה זו לגדר הבעיות הסבוכות שנתעוררו ב"פולמוס פולימיס", (4). הנודע, אך בחלקה האחר היא חורגת הימנו, בשים לב אל אפיה הפיליני של התביעה, וכפי שיבואר להלן.

3. קיצורן של עובדות:

א) ביום האחד בספטמבר 1953, בשעה 9.30 בבוקר, נהג המערער במכונית סנדר, עמוסת אבטיחים, על פני רחובות חיפה, ובנתינו מרחוב סטנטון לרחוב עומר אל כטיב. הרחק כעשרה מטרים מקרן הרחובות, פגעה מכוניתו בילד בן שנתיים (שמעון ממן), אשר הופל או נפל ארצה, וגרמה לו שבר בורוע, מעל למרפק. לא הועילו טענותיו של המערער: כי נסיעתו אטית מאד היתה, כי הוא לא ראה ולא יכול היה לראות את הילד הנפגע, מחמת עגלת צברים שהסתירה את מציאותו, ועוד תירוצים אחרים כיוצא באלה; השופטת המלוי-מדת לא נתנה אמון בדבריו, ובהסתמכה על ראיות חוקיות ומספיקות, היא קבעה — כממצא עובדתי, שאין לנו כל עילה לסתרו או לסטות הימנו — כי אכן נגרמה הפגיעה ההיא על-ידי נהיגתו הרשלנית של המערער.

ב) בו ביום, שעה קלה לאחר קרות התאונה, הובא הילד לבית-החולים רוטשילד. נעשה צילום רנטגן, נקבע השבר שבורוע, והיד הושמה בסד. זריקת אנטיסטנוס לא הוזרקה לו, כי לדעת הרופאים לא היה צורך בכך, הואיל ומקום הפגיעה היה שבר סגור, ודמו של הילד לא בא במגע עם האדמה. מדברי הרופאים שהעידו:

"אם אין לו פצע פתוח, אף פעם לא מזריקים זריקת אנטיסטנוס
אנטיסטנוס זאת לא רפואה ללא סכנה, ולא נותנים אותה סתם. — רק במק-
רה שברור לנו שיש פצע פתוח במקרה זה לא היה פצע פתוח, ולא
היתה שום סיבה לתת זריקת אנטיסטנוס."

(ד"ר קליפר, ע' 2, 3 של הפרוטוקול).

"במקרה זה לא היתה שום סיבה לתת לילד זריקת אנטיסטנוס, מפני
שהעור בגוף היה סגור."

(ד"ר פיזר, שם, ע' 14).

"במקרה זה, של שמעון ממן, לא היתה כל הצדקה להזרקה זריקת
אנטיסטנוס"

(ד"ר גלי, שם, ע' 21).

השופט זילברג

והעד הזה מפטיר ואומר :

„כשאין פצע (הכוונה היא כאן, כנראה בעליל, כשאין פצע פתוח) ואדם נופל על האדמה, הסיכויים לקבל טטנוס הם כמעט אפסיים.“
(שם, ע' 22).

א

„בשמונה השנים האלו שאני עובד בבית-החולים רוטשילד במחלקה הכירורגית, היה זה מקרה ראשון שחולה קיבל טטנוס אחרי שבר סגור.“
(ד"ר קליפר, שם, ע' 3).

ב

ג) עברו ימים אחדים, ובעורו של הילד בשטחו של השבר, התפתח נמק, necrosis בלע"ז. הרקמה באותו מקום מתה, העור השחיר וצפד, וכתוצאה מכך נפתח הפצע ולא היה „סגור“ עוד. למניעת זיהום ואילוח החלו רופאי הילד להשתמש בתרופות אנטיביאוטיקה, פניצילין וסטרפטומיצין, אך זריקת אנטיטטנוס הם, אף-על-פי-כן, לא הזריקו לו.

ג

„העובדה שהתהווה נמק, לא הצריכה הזריקת זריקת אנטיטטנוס.“
(ד"ר פיזר, שם, ע' 13).

„אינפקציה (הכוונה היא לזוהמת ההפרשה המוגלתית של הנמק) זה משהו סקונדרי, שהופיע כעבור כמה ימים, ובמקרה זה לא נוהגים להזריק זריקות אנטיטטנוס.“
(ד"ר קליפר, שם, ע' 3).

ד

ה) אם ירדתי לטוף דעתו של מומחה רפואי זה, רצונו לומר היה: כי מכיון שאותה שעה כבר עברו כמה ימים מיום מגעו של הגוף עם האדמה, וכל אותם הימים הפצע סגור היה, שוב לא היה מקום לחשוש שמא יחדרו חידיקי טטנוס דרך הפתח שנפתח עם התהוות הנמק הנ"ל.

ה

ו) כזאת היתה עצת הרופאים המומחים, אך המציאות, במפתיע, הפרה אותה. ביום 9.9.53 לפנות בוקר, שמונה ימים תמימים לאחר קרות התאונה, הופיעו פתאום תופעות טריסמוס (trismus) ואופיסתוטונוס (opisthotonus). היינו: עווית הפה ועיקום הוט השדרה — שהם סימנים מובהקים לטטנוס — בגופו של הילד הנפגע. מאמצי ההצלחה של הרופאים עלו בתוהו, ובשעה 11 בלילה מת הילד, כתוצאה מן המחלה הנ"ל. הגורם למחלה היה — כך העידו הרופאים וכך קבע בית-המשפט — חדירת חידיקי טטנוס בעת (או לאחר) התהוות הנמק הנ"ל.

ו

ז) אחר הדברים האלה הואשם המערער בגרימת מוות שלא בכוונה, עבירה על סעיף 218 לפקודת החוק הפלילי, והובא לדין בפני בית-המשפט המחוזי, חיפה, השופטת

השופט זילברג

המלומדת קבעה כי על אף ההשתלשלות הבלתי-צפויה של המאורעות, היה כאן קשר סיבתי ישיר בין מעשהו הרשלני של המערער ומותו של הילד, והרשיעה אותו בעבירה על הסעיף הנ"ל. השופט המלומדת הקישה את המקרה דנן למקרה פולימיס, (4) (Re Polemis; (1921), 3 K.B. 560), והסיקה ממנו כי ה-foreseeability של התוצאה הקונקרטית אינה תנאי קודם לחיוב בדין על-פי סעיף 218. על האבחנה בין תביע צד הניזקין של משפט פולימיס, (4) לבין התביעה הפלילית של המשפט הנוכחי, התגברה השופטת המלומדת בהצביעה על פסק-הדין של בית-משפט זה ב"ע"פ 35/52, משפט רוטנשטרייך, (1). בו השווה בית-המשפט את דרגת האחריות הפלילית מכוח סעיף 218, לדרגת האחריות האזרחית הנוהגת בתביעת נזיקין, וכלפי פסק-דין זה מופנה הערעור שלפנינו.

ב

4. מן המפורסמות הוא, כי הקשר הסיבתי הערטילאי בין המעשה והתוצאה, אין בו לבד כדי להטיל אחריות משפטית על עושה המעשה. רצוני לומר, כי מבחן ה-*causa sine qua non*, בעברית: מבחן הסיבה "בלעדית אין", איננו המבחן הבלעדי לקביעת האחריות המשפטית. אין לך מעשה או מאורע אשר לא תקדם לו שרשרת ארוכה, בעצם: שרשרת אינסופית, של סיבות הכרחיות, ואם כי מבחינה מדעית או פילוסופית — כפי שכבר הורה ג'וזף סטיוארט מיל — אין יסוד בלי-שהוא להפלות ביניהן. הרי איש לא יעלה על הדעת לראות את כולן כשוות ערך לגבי האחריות המשפטית. האזרחית או הפלילית. שאם לא תאמר כן, תגיע סוף סוף לאדם הראשון כעילת העילות לכל פשעי האנושות. לכן התלבטו ומתלבטים המשפטנים האנגלו-סכסיים זה עידן ועידנים, מזה ומעבר לאוקינוס, בבעיות הסיווג והסיווג של "הסיבות והתנאים" הללו, איך להגדיר אותם, וכיצד לעשותם כלי מחזיק תוכן לצורך שימוש המעשי בבתי-המשפט. הרבה דיות נשפכו וכמה קולמוסים נשברו על בעיה קשה זו, ועדיין לא נמוג הערפל האופף את המטבעות שנמכעו. כמו: "סיבה קרובה" (*proximate cause*), "סיבה רחוקה מדי" (*remote*), "סיבה ישירה" (*direct*), "חשובה" (*material*), "מהותית" (*substantial*), "יעילה" (*effective*), "הסיבה המסכבת" (*causa causans*) וכדומה. — כל אלה מבחנים שהוצעו על-ידי שופטים וסופי רים כמבחנים נוספים, שניים בסדר אך שווים במעלה, למבחן הראשוני של "הסיבה ההכרחית".

ה

(vide James and Perry, Legal Cause, 60 Yale Law Journal, 1951, p. 761-811; Hart and Honoré, Causation in the Law, 72 Law Quarterly Review, 1956, p. 58-90, 260-281, 398-417).

ואולם מבינות לכל המבחנים והאבחנות המטושטשים הללו, מבצבץ ועולה מבחן אחד, הרבה יותר מוצק וברור, והוא מבחן ה"צפויות", כלומר, אפשרות ראית הנולד, foreseeability בלע"ז; אלא שגם בבקעת מבחן זה הונח מקום להתגדר בו לאי-אלה מחלוקות וספיקות. כלל גדול הוא בדיני נזיקין, כי אם הנתבע, כאדם סביר, לא חזה וגם לא יכול היה לחזות מראש, כי מעשהו (או אפס-מעשהו) יגרור אחריו תוצאה מזיקה כל-

ז

השופט זילברג

שהיא למי שהוא חב לו זהירות, אי אין הוא חייב בתשלום הנזק שנגרם, אף-על-פי שמעשהו — מבחינה פיסית — היווה סיבה הכרחית, או: סיבה בלעדית אין, לתוצאה המזיקה. לשון אחרת: הצפיות הסבירה של עצם עלילות הנזק, היא תנאי קודם והכרחי לאחריות המשפטית. כי „אין רשלנות, אלא אם-כן היתה חובת זהירות בצדה“ פריצקר-פרידמן, ע"א 224/51, „פסקי-דין“, כרך ג, ע' 674, (2), ב"ע 682, „ומכתן החובה תלוי אין ספק, בראיית הנולד“.

(Denning L.J., in *Roe v. Minister of Health*; (1954), 2 Q.B. 66, (5), at p. 84; cf. Denning J., in *Minister of Pensions v. Chennell*; (1947), 1 K.B. 250, (6), at p. 253).

מאידך גיסא ברור, ואיש אינו חולק על כך, כי העדר-צפיות לגבי היקפו וממדיו של הנזק, אינו משמש מניעה להטלת אחריות, וגם החלק הבלתי-צפוי של הנזק יזקף לחובת המזיק הרשלני:

„אם אך נקבעה הרשלנות — אין שומעין לטענה כי היא גרמה לנזק רב יותר מן הנזק הצפוי.....“

(*Smith v. London and South Western Railway Co.*; (1870), L.R. 6 C.P. 14, (7), at p. 22).

אך השאלה החזרת וניעורה במקרה ביניים שאינו לא דא ולא הא, — כאשר הצפיות חסרה, לא לגבי עצם עלילותו של הנזק, ולא לגבי היקפו, אלא „לגבי סוגו של הנזק“, ביתר דיוק: לגבי הדרך המופלאה בה פעל, במקרה קונקרטי זה, התהליך המזיק, ומן הצורך להוסיף: ואין שקילות (adequacy) בין שתי הדרכים, — האקטואלית והפוטנציאלית; למשל: במקום הגניבה „המצופה“, בא שטפון! חוג מקרים זה חופף למעשה, את מה שחכמי התלמוד מכנים בהגדרה קולעת להפליא: „תחילתו בפשיעה וסופו באונס“, עם התכונה הנוספת כי שניהם מצויים תוך „שרשרת סיבתית“ אחת, זאת אומרת: שאלמלא הפשיעה לא היה קורה האונס. כמו, למשל, במקרה הידוע של „צריפא דאורבני“, שהוא „השכנגד“ התלמודי „לענין פוליסים“ (4), האנגלי, אלא שקדם לו, בסך הכל ב-1600 שנה, כדאי להתבונן למקרה זה, כי הוא מכיל, בתרבות נקיה, את כל יסודי הרעיון, וכך נאמר שם:

„ההוא גברא דאפקיד וזוי גבי חבריה, אותביניהו בצריפא דאורבני, איגנוב, אמר רב יוסף: אף על גב דלענין גבאי נטירותא היא, לענין נורא פשיעותא היא, הוה: תחילתו בפשיעה וסופו באונס — חייב.“

(בבא מציעא, דף מ"ב, ע"א).

השופט זילברג

«מעשה באחד שהפקיד מעות אצל חברו, והניחם במחיצה של קנים, והיו טמונים בעובי המחיצה, ונגנבו משם, ואמרו חכמים: אף-על-פי שזו שמירה מעולה לענין גניבה, אינה שמירה כראוי לענין האש וכל שתחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב.»

א

(רמב"ם, פרק ד' מהלכות שאלה ופקדון, הלכה ו').

כאן היה קשר סיבתי בין הפשיעה והאונס, והאונס «בא מחמת הפשיעה», כפי שאומרים המפרשים, שהרי אלמלא הונחו הכספים שם — לא היו נגנבים; כי הגנבים, כפי הנראה, לא ביקרו במקומות אחרים. לעומת זה שונה הדין במקרה הבא, השונה הימנו:

ב

«פשע בה — כלומר: פשע השומר בבהמה שהופקדה אצלו, כגון שלא נעל בפניה כראוי (רש"י שם) — ויצאה לאגם ומתה כדרכה (ויצאה הבהמה לרעות באפר, ומתה מיתה טבעית) רבא משמיה דרבה אמר: פטור לא מיבעיא (אין צריך לומר) למאן דאמר תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור, דפטור, אלא אפילו למאן דאמר תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב — הכא פטור; מאי טעמא? דאמרינן: מלאך המות מה לי הכא מה לי התם.»

ג

(בבא מציעא, דף ל"ו, ע"ב).

ד

כאן אין קשר סיבתי בין הפשיעה והאונס, כי «מלאך המות» אינו מבחין בין «פה» ל«שם», והיה נוטל את גשמתה גם ברפת —, לכן פטור השומר, אף-על-פי שהתרשל בשמירת הפרה.

ה

הרי לפנינו ב«קליפת אגוז» שני צדדיו של עקרון פולימיס, (4), כפי שיבואר להלן, תוך שינוי אחד חשוב, אשר מן הראוי להקדים ולהדגישו כבר מעכשיו: בהלכת פוליס-מיס, (4), המדובר הוא — אם גם ואם רק — בחובה שמקורה הוא בדיני נזיקין (torts); בהלכת ה«צריפא דאורבני» המדובר הוא בחובה חוזית, ובחובה חוזית מיוחדת שמקורה הוא בהלכות השומריין, ועוד נבדוק את האבחנה הזאת בהמשך דברינו.

ו

5. ומכאן למקרה פולימיס, (4), גופו, מעשה שהיה שם כך היה:

בחודש פברואר 1917, שכרו השוכרים מאת הבעלים, פולימיס ושות', למשך ימי המלחמה, את האניה היוונית «תראסיוולוס», והסיעו בה משאות לאפריקה הצפונית, הוזה שכירות האניה — charterparty בלע"ז — קבע בטעיף 5 שבו, כי עם תום תקופת השכירות, על השוכרים יהיה להחזיר את האניה באותו המצב הטוב בו קיבלה מאת הבעלים, למעט בלאי רגיל.

ז

ביום ה' 17 ביולי 1917, הגיעה האניה לקזבלנקה, ובה מטען שונה שהכיל פחי בנזין וגזולין, מיד החלה הפריקה, והיא התנהלה כסדרה 4 ימים, על-ידי פועלים ודלאים

השופט זילברג

(winchmen) ערביים, שהוזמנו מן החוף מטעם שוכרי האניה. ביום הרביעי, ה-21 בחודש, כאשר עמדו הפורקים להעלות מספר ארגזים מבטן האניה אל הסיפון, באמצעות גשר קרשים שהותקן על-ידיהם לשם כך, נפל קרש כבד אל תוך המחסן דלמטה, התנגש במשהו, וכתוצאה מחבטה זו, יצא גץ (ניצוץ) ואחז באדי הגזולין שנפלטו מתוך הפחים, פרצו להבות, והאניה עלתה באש.

פולימיס ושות' דרשו מן השוכרים את תשלום דמי האניה, השוכרים כפרו, והענין הובא לפני בוררים שנתבקשו להוציא את פסקם בצורת בעיה מיוחדת. בכתב-תביעתם מונים התובעים את הנתבעים ברשלנות שגרמה לאבדן האניה, אך כעילה אלטרנטיבית, הם מסתמכים על חובת החזרת האניה, שהנתבעים קיבלו על עצמם, כאמור, בסעיף 5 של חוזה השכירות הנ"ל. וכך נאמר בסעיף 5 של פרשת התביעה, כפי שצוטט על-ידי מק-נייר במאמרו "הא עיסקא דפולימיס" (This Polemis Business) שנתפרסם ב-Cambridge Law Journal, כרך 4 ע' 145-125:

"5. שוכרי האניה לא נפטרו מאחריות לרשלנות של סוכניהם ו/או משרתייהם או פקידיהם על-פי חוזה-השכירות הנ"ל, ותביעת הבעלים היא בעד נזק והפסד שנגרמו להם עקב הרשלנות הנ"ל. אלטרנטיבית, טוענים התובעים כי השוכרים אחראים לנזק על-פי סעיף 5 של חוזה השכירות הנ"ל." (שם, ע' 127).

פירושו של דבר — ומוזה אין להתעלם בבואנו לבדוק ולבקר את הלכת פולימיס, (4) — כי תביעתו של פולימיס הורכבה מלכתחילה על שני רכשים, על דיני נזיקין (torts) ודיני חוזים גם יחד.

הבוררים נתנו את פסק-דינם בצורת בעיה מיוחדת, וקבעו את הממצאים העיקריים האלה:

"(א) כי האניה באש אבדה.

(ב) כי האש פרצה מגץ שהצית את הגזולין במחסן.

(ג) כי הגץ נגרם על-ידי קרש נופל שבא במגע עם איזה חומר במחסן.

(ד) כי נפילת הקרש נגרמה על-ידי רשלנות הערבים (פרט לדלאים) שעסי-קו בעבודת הפריקה.

(ה) כי הערבים הללו היו בשירות שוכרי האניה או סוכניהם, החברה הטרונסאטלנטית.

השופט זילברג

(1) כי הגרמו של הגץ על-ידי נפילת הקרש, לא ניתן באופן סביר להיחזק
זאת מראש, אף-על-פי שאפשר היה, סבירות (reasonably), לחזות
מראש כי איזה שהוא נזק ייגרם לאניה
(שם, ע' 134).

א

המסקנה המשפטית מכל אלה הונחה להכרעת בית-המשפט, ושתי הערכאות — שופט
הערכאה הראשונה סנקי (Sankey) ואחריו בית-המשפט לערעורים — סמכו את ידיהן
על תביעת הבעלים, פולימיס ושות', וחיבו את שוכרי "תראסיוולוס" בתשלום דמי-
האניה, לא ידוע לי מה היה הוויכוח המשפטי בפני השופט סנקי, אך ידועות הטענות
שנטענו על-ידי באי-כוח בעלי-הדין בפני בית-המשפט לערעורים, ומהן אציין כאן אחת.
זו שנסבה — באורח קוריוזי למדי — על חילופי גירסאות ושינויי נוסחאות שנתגלו באמרת
השופט פולוק (Pollock), במשפט גרינלנד נגד צ'פלין, (8), (Greenland v. Chaplin).
פרקליטיהם של השוכרים, עוה"ד רייט ופורטר — אלה שקנו להם לאחר מכן פרסום רב
כשופטי בית-הלורדים — צייטו את הגירסא המופיעה בקובץ ה-Exchequer, לפיה אמר
השופט:

ג

"מסופקני מאד אם אדם, אשר הנו אשם ברשלנות, אחראי לכל תוצאה
העלולה להתרחש כתנאים ידועים, וביחס לתקלה שלא היתה כל אפשרות
לחזותה מראש, ושום אדם סביר לא היה מצפה לה."

ד

(5 Ex. 243, (8) at p. 248).

לעומת זה הוציאו פרקליטי פולימיס מתחת ידם את קובץ ה-Law Journal, בו
צוטטו דברי השופט פולוק בזה הלשון:

ה

"מסופקני מאד, אם אדם אחראי לכל תוצאה אפשרית, העלולה להת-
רחש כתנאים ידועים, ביחס לתקלה שלא היתה כל אפשרות לחזותה מראש
וכו'."

(19 L.J. (Ex.) 295 (8)).

ו

כאן, במשנה אחרונה זו, חסרות המלים: "אשר הנו אשם ברשלנות", משמע: כי אם עצם
התנהגותו רשלנית היתה בשל איזה שהוא נזק, חזוי, אשר יכול היה לצמוח הימנה,
הוא אחראי לכל נזק אקטואלי שנוולד כתוצאה מהתנהגותו, גם אם את "הנולד" הזה הוא
לא יכול היה (בשעת מעשה) לראות.

ז

ואמנם זו היא ההלכה שנתקבלה על דעת שופטי בית-המשפט לערעורים, ובעטיה
חיבו את השוכרים לשלם לפולימיס את דמי האניה הנ"ל. שלושה פסקי-דין ניתנו על-ידי
שלושת השופטים, וכולם לדבר אחד נתכוונו, אם כי לא בסגנון אחד התנבאו:

פסקי-דין, כרך י, תשט"ז/תשי"ד 1956

1552

השופט זילברג

«במקרה שלטנינו קבעו הבוררים. כממצא עובדתי, כי נפילת הקרש נגרמה על-ידי רשלנותם של משרתי הנתבעים. האש — כך נראה לי — נגרמה במישרין על-ידי נפילת הקרש. במסיבות אלה, סבור אני, אין חשיבות לכך, כי אי-אפשר היה לחזות מראש, באופן סביר, כי נפילת הקרש תוליד גץ. פרקליטם הצעיר של המערערים (הכחונה לפורטר) ניסה לעשות חילוק בין ראיית הנולד (anticipation) לגבי היקף הנזק הנובע ממעשה רשלני, לבין ראיית הנולד לגבי סוג הנזק הנובע ממעשה כזה. . . . אין אני סבור, כי יש להסכים לאבחנה זו. אם אמנם היתה הפרת-חובה המהווה את הרשלנות, ואם אמנם הנזק הוא תוצאה ישירה של הרשלנות ההיא, הרי ראיית-הנולד מצד האדם אשר מעשהו הרשלני יצר את הנזק, אין לה, לדעתי, כל חשיבות.»

(Banks L. J. in Re Polemis; (1921), 3 K.B. 560, (4), at p. 571-572).

«אפשר לסכם את המסקנה כך: קיומה או העדרה של חויבה מראש סבירה של נזק, קובע את תכונתו המשפטית של המעשה, אם רשלני הוא או תמים. (אך) אם הוא כך נשקל ונמצא רשלני, הרי שאלת החיוב בדין בעד נזקים מסוימים תלויה אך ורק בתשובה לשאלה, אם הם תוצאה ישירה של המעשה.»

(Warrington L.J., ibid at p. 574, (4)).

«כדי לקבוע אם מעשה מסויים הוא רשלני, חשוב הדבר לבדוק, אם אדם סביר היה חוזה מראש כי המעשה יגרום נזק: אם לא — המעשה אינו רשלני. אבל אם המעשה עתיד היה או מסתמא יכול היה לגרום נזק, הרי העובדא כי הנזק שהוא (המעשה) בפועל גורם אינו בדיוק אותו סוג נזק שאפשר היה לצפות לו, היא עובדא חסרת חשיבות. כל עוד, בפועל ממש, מתייחס הנזק במישרין על המעשה הרשלני (is in fact directly traceable to the negligent act), ואינו נובע מפעילותן של סיבות בלתי-תלויות, אשר אין להן כל קשר למעשה הרשלני, פרט-לכך שלא יכלו למנוע את תוצאותיו.»

(Scrutton L.J., ibid p. 577, (4); cf. Aldham v. United Dairies (London), Ltd.; (1940), 1 K.B. 507, (9), per du Parck L.J. at p. 513).

נאמר כאן: «העובדא כי הנזק שהוא בפועל גורם, אינו בדיוק אותו סוג נזק וכו'». האם בא זה למעט מקרה, בו הנזק בפועל שונה בהרבה מן הנזק המצופה? לדעתי, לא! דומני, כי הביטוי «אינו בדיוק» אינו, הוא עצמו, מדויק כל כך, ומקרה פולימיים, (4), גופו

השופט זילברג

יזכית! שהרי אי אפשר לומר, כי התלקחות אדי גוולין כתוצאה מנפילת קרש, היא רק לא בדיקת אותו הנזק שכרגיל מצפים לו, כאשר בול עץ כבד מתדרדר ונופל מן הסיפון אל בטן האניה.

א זו היא איפוא הלכת פוליסט, (4), אשר הוכרו עליה, לפני 35 שנים באנגליה, על-ידי בית-המשפט לערעורים, ניסו למצוא לה ביטוי קצר, ואחד המטבעות שטבעו חכמים להלכה זו היא אמרתו הידועה של השופט האמריקאי הגדול הולמס:

„נעשתה שם עוולה (tort) — נוטל עושה העוולה על עצמו את סיכון התוצאות.“

ב

(Oliver Wendell Holmes, Holmes-Pollock Letters, Vol. 2, p. 88, cited by Lord Wright in "Re Polemis", (4), (1951), 14 Modern Law Review 393).

ג אך אם אינני טועה, הותקפה נכונותה של האמרה על-ידי אחד הסופרים; יש בה, בכל הכבוד הרב, משהו מן המעגל השוטם (circulus vitiosus בלע"ז): שהרי כל עוד לא קבעת את האחריות לתוצאות, עדיין לא והית את עושה העוולה. לי נראה, כי אם באמת חייבים אנו כאן, כסגולה לשכחה, לחפש ולמצוא נוסחה קצרה, הרי הקולעת ביותר תהיה הנוסחה התלמודית:

ד

„תחילתו בפשיעה וסופו באונס — חייב, ובלבד שיהא האונס בא מחמת הפשיעה.“

ה אלא שעקב העברת המלה „פשיעה“ מדיני שמירה לדיני נזיקין, יחול שינוי קל במובנו, ובמקום „הפרת חובת שמירה“ יבוא „הפרת חובת זהירות“. בנתון להבדלים הנובעים מתוך שוני זה, תהא הלכת פוליסט, (4), זהה עם הלכת ה„צריפא דאורבני“, בצירוף הרעיון המשלים שהובע באמרה הציורית: „מלאך המות, מה לי הכא מה לי התם!“

ו 6. ועכשיו שזכינו לכך, הבה נראה כיצד אוצלת ההלכה ההיא על המקרה העומד לדיון בפנינו. אך בטרם נעשה כן, נשוב נא לרגע קט על עקבותינו, ונחזור ונתבונן לפרטים הקונקרטיים שבו. אין כל ספק, כי מבחינת מהלך השתלשלותם המופלא של המאורעות, אסון כעין זה שלפנינו, הוא לאין ערוך יותר נדיר, ופחות צפוי, מן המקרה שקרה את האניה היוונית הנ"ל. הבוררים קבעו, כי היוולדו של הגץ מנפילת הקרש היה מאורע שאי אפשר היה לחזותו מראש, אך אין אנו יודעים מה, למשל, היו אומרים על ראיית הנולד הסבירה של המסתכל, אילו העוסקים בדבר היו לא סבלים פשוטים מקובלנקה, אלא חבר מומחים של כימאים ופיסיקאים, היודעים מה היא הריאקציה הטבעית של אדי גוולין, ומה היא הטמפרטורה העולה להיווצר על-ידי נפילתו-התנגשותו של הגוף המוצק הנ"ל. במקרה שלפנינו פטורים אנו לגמרי מלהיכנס לשאלות והשערות על כך: היו כאן באמת לא רק

השופט זילברג

הדיוטות, אלא גם מומחים, אנשי מקצוע — כוונתי לרופאים הוותיקים אשר טיפלו בילד המנוח — ואף הם לא העלו על דעתם ולא שיערו, כי המגע עם האדמה במקום הפצע הסגור יביא בעקבותיו, אחרי כמה ימים, הדירת חידקי טטנוס לגופו של הילד. ראייה חותכת לכך: שכל אותם שמונת הימים, ואף לאחר התהוות הנמק, הם נמנעו — ומתוך הכרה מלאה נמנעו — מלהוריק לו זריקת אנטיטטנוס. ואם רופאים מומחים כך, — בשר ודם רגיל, כמו המערער מלכה, על אחת כמה וכמה!

בנסותנו, איפוא, לתרגם את המציאות הזאת ללשון הקטיגוריות של הלכת פולימיס, (4), כפי שהוגדרו על-ידינו לעיל, עלינו יהיה לקבוע כי אמנם נתקיימו כאן כל תנאי ההלכה: (א) תחילתו בפשיעה — והיא נהיגתו ופגיעתו הרשלנית של המערער, אשר עלולה היתה, לדעת כל בר דעת, לדרוס ולהרוג את הילד; (ב) וסופו באונס — הוא מות הילד ממחלת הטטנוס, דבר שאפילו הרופאים המומחים לא יכלו לחזותו מראש; (ג) והאונס בא מחמת הפשיעה — כי אלמלא הפגיעה בנרוע לא היה נמק, ולא היתה חזירת חידקי טטנוס, והילד לא היה מת.

המקרה דגן הולם, איפוא, בדיוק נמרץ, את כל תנאיה של הלכת פולימיס, (4), ואם נענה בחיוב על שלוש שאלות אלה ונגיע לידי מסקנה:

(א) כי הלכת פולימיס, (4), היא ההלכה הרווחת באנגליה;

(ב) כי הלכה זו מחייבת גם את בתי-המשפט בישראל;

(ג) כי הלכה זו, *mutatis mutandis*, חלה גם על העבירה של סעיף 218.

לא תהיה לנו ברירה בלתי אם לאשר את הרשעתו של המערער. לכן הבה נבדוק אחת לאחת את שלוש השאלות הנ"ל.

7. השאלות (א) ו-(ב) נתעוררו בבית-משפט זה — מבחינה מסויימת ועד לשיעור מסויים — ב"ע"א 22/49, לוי נגד מוסף, "ססקרדין", כרך ד, ע' 558, (3). אך בסופו של דבר הונחו בצריך עיון ולא הוכרעו, כי, כפי שנאמר שם על-ידי השופט אגרנט, בראש ע' 570, (3), לא היה הכרח להכריע בכך לצורך הערעור ההוא. אשר לשאלה הראשונה, אומר השופט אגרנט — ואני בכל הכבוד, מסכים לדבריו, כי:

"ההלכה שנקבעה במשפט פולימיס, (4), עדיין לא קיבלה באנגליה את גיבושה השלם וטרם ניתן לה, בבית הלורדים, אישור סופי."

(שם, (3), ע' 569).

השופט זילברג

ברם, בינתיים — לאחר מתן פסק-הדין ב"ע"א 22/49, (3), הנ"ל — נודמן לבית-המשפט האנגלי לערעורים לעסוק שוב בשאלה זו, והוא, בפה מלא ובכוונה מיוחדת, סמך את ידו על ההלכה שנקבעה במשפט פולימיס, (4), בציינו אותה כהלכה שלא זועזעה עד היום הזה. כוזני לפסק-הדין שניתן, בשנת 1951, על-ידי בית-המשפט לערעורים, בענין תורוגוד, (10), Thorogood v. Van Den Berghs and Jurgens Ltd.; (1951), 1 All E.R. 682, 692, ואם, אמנם, לא תמיד על-פי שנים פסקי-דין יקום דבר, הרי הדעה המקובלת היא כי לעת-עתה, וכל עוד בית הלורדים לא יתערב בדבר, יש לראות בהלכת פולימיס, (4), את ההלכה הרווחת בנדון זה ביודיקטורה האנגלית; ואפילו המבקר הגדול והחריף ביותר שקם לה, להלכה זו, הלא הוא פרופסור גודהרט במאמרו המזהיר "העניבה המדומה והלכת פולימיס", (4), שכתב שם בראשית המאמר, כי:

"הלכת פולימיס, (4), היא נצר לשושלת מפוקפקת, והעקרות שלה במשך השנים האחרונות הביאה הועלת למשפט."

כותב במקום אחר, כי:

"רק בבית-הלורדים יוכלו להתחשב בביקורת שהוטחה כלפי ההלכה, ורק שם אפשר יהיה להעמיד לזיכוכ את תקפת, ענין תורוגוד, (10), קובע, איפוא, סופית כי הלכת פולימיס, (4), עודנה חיה, אך אין כל דבר בפסק-דינו של השופט אסקווית (Asquith) העשוי לשמש טענה לטובת המשך קיומה."

(Goodhart A.L., The Imaginary Necktie and Re Polemis, (4); (1952), 63 Law Quarterly Review 514, at p. 517).

סיכומו של דבר: אם אמנם נודעת לנו חשיבות לשאלה, מה היא ההלכה הרווחת בנדון זה בבתי-המשפט של אנגליה, הרי מלתנו אמורה: הלכת פולימיס, (4)!

8. אמרתי: "אם אמנם נודעת לנו חשיבות וכו'", ובוהו אנו מגיעים לשאלה השניה הנ"ל, והיא: אם הלכת פולימיס, (4), מחייבת גם את בית-המשפט הישראלי, או לא. גדר הספקות נעוץ במשמעות שיש לייחס להוראת סעיף 60 (א) של פקודת הנזיקים האזרחיים, והשאלה היא, אם אין לראות בהוראה ההיא סטייה ברורה ומפורשת של המחוקק הא"י מן הכלל השורר, בנקודה זו, במשפט האנגלי.

מבחינה פורמלית דומה שאלה זו לשאלה שנתעוררה (ולא הוכרעה) ב"ע"א 22/49, (3), הנ"ל, אך מבחינה עניינית היא לגמרי שונה הימנה. לא אנסה להסיק כאן מסקנות פוזיטיביות מן הביטויים המצויים בסעיף הנ"ל — ידוע לי, מה גדולה הרבי-משמעותיות המלווה את הביטויים הללו, בשל התערובת הפושרת שבהם בין הדיוק המדעי והמעשיות המש-

השופט זילברג

פטית — אסתפק כאן בראיה שלילית, ואשתדל להוכיח כי באותו סעיף 60 (א), לא התכוון המחוקק, ולא יכול היה להתכוון, לאימוץ קנה-המידה אשר נקבע בהלכת פולימיס. (4).

9. אבאר את דברי.

ידועה המחלוקת הרבה הנטושה בין שופטים וסופרים בנוגע לתחומי שלטונה של הלכת פולימיס, (4), — "סכסוך גבולות" אשר טרם יושב כליל עד היום הזה. הדעה האחת — אשר הדוגלים בה הם, כנראה, מיעוט שבמיעוט, אם לא למטה מזה — היא כי לא נאמרה הלכת פולימיס, (4), אלא למפירי חוזים בלבד. כך סובר השופט סרג'נט במשפט המברוק נגד סטוקס, (11), בו נדונה תביעת אלמן לתשלום דמי-גנוק בעד מות אשתו, שנגרם עקב מעשהו הרשלני של הנתבע:

"..... בענין פולימיס, (4), וכו', המדובר היה במקרה בו קיימת היתה חובה מכוח חוזה בין התובע והנתבע, בעוד אשר כאן עלינו לקבוע, בהעדר חוזה, מהו היקף חובתו של הנתבע, ואם אשתו של התובע נכללה במסגרת חובה זו....."

(Sargant L.J. in *Hambrook v. Stokes Bros.*; (1925), 1 K.B. 141, (11), at p. 164).

ואין לבטל לגמרי את הסברה הזאת. הן איש לא יחלוק על כך, כי במקרה פולימיס, (4), היו יחסי חוזה סדירים ותקינים בין בעלי-האניה ושוכריה, וכפי שראינו לעיל אף הסתמכו פולימיס ושותפו, בכתב-תביעתם, על חובת החזרת המושכר האמורה בסעיף 5 של החוזה. יחד עם זה היתה שם גם רשלנות לבר-חוזית (extra-contractual) מצד השוכרים, אשר אף היא כוחה עמה לחייב אותם בתשלום גזקי הבעלים. במקרה המברוק, (11), לעומת זה, היתה רשלנות לא-חוזית, "נקיה וטהורה", כפי שראינו לעיל. חילוקו של השופט סרג'נט יש לו איפוא, בכל הכבוד, על מה שיסמוך; ואשר לנכונות התוכן המשפטי שבה, הרי כפות מאזני ההגיון מעויינות כאן בהחלט, ואפשר לנמק במידה שווה דבר והיפוכו: כי חומר בחוזה מבנייקין, וכי חומר בנייקין מבחוזה, דוגמא נאה לאקויליבריות זו נמצא במאמרו של הלורד פורטר על "שיעור הנזק בחוזה ובבנייקין", בו מובאים דברי החכם האמריקאי סרג'וויק, האומר:

"כלל משפטי צודק יטיל, איפוא, על מי שעשה מעשה בנייקין את סיכון כל התוצאות הקרובות של העוולה שלו; אבל על מי שמפר חוזה הוא יטיל סיכון כזה (רק) עד כמה שהוא (מפר החוזה) יכול היה להעלותו על הדעת שעה שקיבל על עצמו את החובה — וזו היא, כנראה, המסקנה של החוק."

(Sedgwick, on Damages, 9 ed., p. 261, cit. in Lord Porter's article, *The Measure of Damages in Contract and Tort*, 5 Cam. L.J. 176, at p. 185-186).

השופט זילברג

והוא, לורד פורטר גופו, מגיב על כך בדברים הבאים:

א "האומנם זה הוא, בהכרח, הכלל הצודק? סבור הייתי, כי אפשר לומר איפכא מסתברא: זה שעושה מעשה נזיקין — חובתו להיות זהיר היא זו שהוטלה עליו על-ידי החוק הכללי, ולכן מן הדין שיהא אחראי רק לאותו נזק אשר יכול היה לחזותו מראש כעלול לנבוע מרשלנותו, בעוד אשר מי שמפר חחה העמיד עצמו מרצון מול סיכון שלא היה לו כל הכרח לקבלו, ולכן עליו לשאת בכל התוצאות הקרובות של מעשהו החפשי."

ב (שם, ע' 186).

ג עינינו הרואות, כי השכל הישר לא יוכל להכריע כאן את הכף, וכי גם השקפתו של השופט סרג'נט אינה חסרת הגיון. בל נשכח, כי במקרה פולימיט, (4), המדובר הוא ברכוש שהופקד בידי הנתבע, וגם זה טעם לחומרא, כי האחריות היא כאן למאורע — צפוי או בלתי צפוי — המנוע מן הבעלים את האפשרות לקבל חזרה את רכושם. אולי מן הדין היה להשתמש כאן, *mutatis mutandis*, בפסק-דין שניתן על-ידי שופט אנגלי כבר בשנת 1881, פסק-דין המחיל, כאילו, את הלכת פולימיט, (4), העתידה לבוא, על חובתו המיוחדת של השומר כלפי הבעלים. המדובר היה שם בסחורות אשר הנפקד (שומר הפקדון) העביר אותם למקום-שמירה אחר, ונשרפו שם שלא באשמתו; והשופט אמר:

ד "סבור אני, כי התובע זכאי לקבלת פסק-דין בידי הנתבע הופקדו סחורות למטרה מסוימת, וכדי לשמרן במקום מסויים, הוא לקח אותן למקום אחר, וחייב הוא ליתן את הדין בעד כל מה שהתרחש שם. רואה אני רק, חוץ אחד ויחיד (only exception) להלכה כללית זו: כאשר השמרן מנת הסחורות היא בלתי נמנעת במידה שווה, בין אם הן כאן בין אם הן"

ה (Grove J. in *Lilley v. Doubleday*; (1880-81), 7 Q.B.D. 510, 511 (12); vide George D. Washington, *Damages in Contract at Common Law*, 48 L.Q.R. 90 at p. 105; note 83; cf. Judgment of Grove J., in *Sharp v. Powell*; (1872), L.R. 7 C.P. 253 (13), at p. 259-260).

ו נקבעה כאן הלכה הדומה דמיון רב, כמעט מפתיע, להלכה התלמודית הנ"ל. לפנינו הלכת שמירה, ברוח העקרון של "צריפא דאורבני", כרוכה יחד עם ה"חוץ" של "מלאך המות מה לי הכא מה לי התם" (מתוך הנחה, כי עצם ההעברה ממקום למקום "פשיעה" היא). והן זו היא, כפי שראינו לעיל, ההלכה התלמודית השקולה כנגד הלכת פולימיט, (4), כאן הקשר והגשר בין שני הענינים.

השופט זילברג

ולמען האמת והדיוק, כדי למנוע טעויות ואי-הבנה לגבי השוואה זו, ברצוני להוסיף ולומר, כי אם אמנם עיקר תחולתה של ההלכה "תחילתו בפשיעה וסופו באונס — חייב" הוא בעניני שמירת פקדון (השווה בבא-מציעא, דף ל"ו ע"ב; דף מ"ב ע"א; דף צ"ג ע"ב; רמב"ם, פרק ד, מהלכות שאלה ופקדון, הלכה ו'; פרק ג' מהלכות שכירות, הלכות ט', י'; שו"ע חו"מ, סי' רצ"א, סעי' ט'), הרי בפריפריה שלה היא חודרת במקצת לשטח דיני נזיקין. נזקי ממון, כלומר: ממון שהזיק (בבא קמא, דף כ"א ע"ב; דף נ"ו ע"א; רמב"ם, פרק ב' מהלכות נזקי ממון, הלכה ט"ו; שו"ע חו"מ, סי' ש"צ סעי' י"ב; סי' שצ"ו סעי' א'). והטעם לכך: כי גם אלה "דיני שמירה" הם; שכן, לפי האמור במקורות המשפט העברי, האחריות לנזקי ממון שהזיק היא מפני ש"שמירתו עליך" (בבא קמא, סוגיא ראשון נה משנה וגמרא; משנה ב"ק, דף ט' ע"ב: "כל שחבתי בשמירתו — הכשרתי את נזוקי"). אפשר, איפוא, להעמיד את ההלכה על בסיס רעיוני אחיד ולומר: "הלכת פולימיס, (4) — התל-מודית — היינו: ההלכה כי תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב — אינה לא מצומצמת לחזוים ולא מצומצמת לנזיקין; היא נתייחדה לענינים שיש בהם משום חובת שמירת ממון (רכוש), בין אם הוא ממון זר והחובה היא לשמור עליו שלא יזיק, בין אם הוא ממון של עצמו והחובה היא לשמור עליו שלא יזיק.

בשים לב לכך, כי גם במקרה הקונקרטי של פולימיס, (4) היתה חובת שמירת ממון בדבר, מן הראוי היה לנסות ולהסתכל בהלכת פולימיס, (4) גם דרך אספקלריא זו. זה היה מעלה את מספר האינטרפרטציות האפשריות של הלכת פולימיס, (4), לארבע.

10. נחזור לפירוש שניתן לה על-ידי השופט סרג'נט, ונסיים בציון העובדא, כי פירוש זה לא מצא הד בלבות המשפטנים, וכי עברו עליו לסדר היום בלי לזכותו אפילו בוויכוח ראוי לשמו. זירת הוויכוחים נתפנתה, איפוא, לשני יריבים בלבד: הכת הסוברת כי הלכת פולימיס, (4), מוגבלת לעניני נזיקין גרידא, והחולקים עליה ואומרים, כי היא חלה הן על עניני נזיקין והן על עניני חזוים. נראה להלן, כי למען הכרעת השאלה המיוחדת אשר אנו עוסקים בה, אין צורך לנו לנקוט עמדה לכאן או לכאן במחלוקת ההיא, אלא נסיק את אשר נסיק, בחלקו הרב, מעצם הטענות אשר נטענו שם בעד ונגד בוויכוח הנ"ל.

הבה נראה כיצד נוסחו ונומקו הדעות הללו. דעתו של השופט סקרטטון היא — ולה נודעת חשיבות יתירה ומיוחדת, בשל היותו, כזכור, אחד השופטים אשר ישבו ופסקו במשפט פולימיס, (4) — כי תחולתה של הלכת פולימיס, (4), מוגבלת לתביעות נזיקין בלבד. הלא כה הם דבריו:

"האבחנה הנכונה היא, סבור אני, בין מעשה נזיקין, בו חובת תשלום הנזק אינה חלויה בידיעתו של עושה העוולה על הסתברותו של הנזק, לבין חוזה בו, לפי הדלי נגד בכסנדייל, (16), דרוש, כי התוצאות תהיינה תוך כדי העלאת הדעת (contemplation) של הצדדים."

(Scrutton L.J., in The Arpad; (1935), 152 L.T. 521, (14), at p. 526; cf. Liesbosch v. Edison; (1933), A.C. 449, (15), at p. 461).

השופט זילברג

יהא אשר יהא מובנם המדוייק של המונחים "הסתברות" (probability), "ידיעת ההסתברות", ו"העלאת הדעת". הרי דבר אחד ברור: כי לפי דעת השופט סקרסטון, הלכת פולימיס, (4), — אשר אליה הוא, כנראה בעליל, התכוון במחצית הראשונה של הפסוק — תחולתה מוגבלת לעניני נזיקין בלבד.

א ועוד דבר אחד נמצינו למדים כאן — וחשיבותו המרובה תעלה ותופיע להלן בהמשך הדברים — כי מידת האחריות המוטלת לפי הלכת פולימיס, (4), איננה זהה עם מידת האחריות שהוטלה לפני 100 שנים, ב"הדלי נגד בכסנדייל (Hadley v. Baxendale; (16), 156 E.R. 145, (1854)). מכאן, כי מי שמגדיר את מידת אחריותו של עושה מעשה נזיקין, במונחים שהשתמשו בהם ב"הדלי נגד בכסנדייל, (16), מעיד על עצמו כי הוא כופר בתורת פולימיס, (4), וכי אינו חפץ ביקרה של מידת האחריות, היותר חמורה, שנקבעה בהלכה זו.

ג פסקי-הדין בענין הדלי נגד בכסנדייל, (16), ניתן בשנת 1854 על-ידי השופט אלדרסון, ועד היום הזה מתייחסים בהדרת כבוד מרובה לשופט ולהלכתו גם יחד, ורואים אותה כהלכה קלאסית, מוצקה ומושרשת, שאין לערער עליה ואין להרהר אחריה ולא כלום. למען הדיוק אצטט אותה כאן ככתבה וכלשונה, במקורה האנגלי, בצירוף תרגום עברי:

ד "Now we think the proper rule in such a case as the present is this: Where two parties have made a contract which one of them has broken, the damages which the other party ought to receive in respect of such breach of contract should be such as may fairly and reasonably be considered either arising naturally, i.e., according to the usual course of things, from such breach of contract itself, or such as may reasonably be supposed to have been in the contemplation of both parties at the time they made the contract, as the probable result of the breach of it."

(Alderson B. in Hadley v. Baxendale; (1854), 156 E.R. 145, (16), at p. 151).

ז בעברית:

ז "והנה דעתנו היא, כי ההלכה הנכונה במקרה כעין המקרה דגן היא כך: שנים שעשו חוזה, והפר אותו אחד מהם, הרי התשלום שהצד השני זכאי לקבלו, בשל הפרת החוזה, הוא בעד הנזק אשר אפשר, באופן הוגן וסביר, לראותו: או כנזק הנובע טבעית, זאת אומרת: על-פי המהלך הרגיל של הענינים, מתוך הפרת החוזה עצמה, או כנזק אשר, לפי הנחה סבירה, העלו אותו שני הצדדים על דעתם, בעת עריכת החוזה, כתוצאה מסתברת של הפרתו."

השופט זילברג

נאמר כאן: "אוראו" אך ברור כי מדי דברנו בפסק-דין זה, בהחלט עקרון הדליי נגד בכסנדייל, (16), על מעשי נזיקין (torts), הכוונה היא כמובן ל"אור" הראשון, היינו להגבלת אחריותו של עושה המעשה לאותו נזק אשר אפשר, באופן הוגן וסביר, לראותו כנזק שהוא:

"(is) arising naturally, i.e. according to the usual course of things,"

מתוך מעשה הנזיקין עצמו.

שאלת היחס שבין הלכת הדליי, (16), והלכת פולימיס, (4), מילאה וממלאה תפקיד חשוב בוויכוח הגדול המתנהל מסביב ל"תחומי סמכותה" של הלכת פולימיס, (4): אם מוגבלת היא לעניני נזיקין, או שהיא משתרעת גם על עניני הפרת חושים, הנה, למשל, פרופסור מקנייר, במאמרו הנזכר "הא עסקא דפולימיס", מביע את הדעה, כי הלכת פולימיס, (4), מוגבלת לעניני נזיקין, באמרו:

"קיצורו של דבר: דעתי היא, על יסוד המסמכים הנ"ל, כי ההחלטה בענין פולימיס, (4), אינה אסמכתא לשיעור הנזק במקרה הפרת חוזה, וכי יש להגביל את תוצאותיה לדיני נזיקין בלבד; את תביעתם סמכו בעלי-האניה אלטרנטיבית על חוזה ועל נזיקין, אך את פסק-הדין הם קיבלו על סמך נזיקין. כתמיכה לדעה זו, מרשה אני לעצמי להעיר את ההערות דלקמן:

10. פסקי-הדין של בית-המשפט לערעורים (השופטים ביינקט (Bankes), וורינגטון (Warrington) ויסקרטון (Scrutton)) ידועים לכל, ואין צורך ביותר משתי הערות אלו:

(א) כל כולם דנים בתביעה כתביעת דמי נזק בשל רשלנות, שהיא עילת התביעה אשר בעטיה נתן השופט סנקי את פסק-הדין שערערו עליו; (ב) בשום מקום אין הם מזכירים את הדליי נגד בכסנדייל, (16). — פסק-דין אשר אי-אפשר היה להתעלם ממנו, אילו באו להניח עקרון לגבי שיעור הנזק בנזיקין והפרת חושים כאחד, ואשר — לאחר שניתן בבית-המשפט של אכסצ'קר — הוכר על-ידי בית-המשפט לערעורים, והוא (כלור-מר: העקרון של הדליי נגד בכסנדייל, (16)), כל כך מקובל ורווח, עד שאפילו בית-הלורדים יהסס לערערו.

(שם, ע' 140, 142).

ובעקבותיו של מקנייר יצא סופר אחר, הדן במאמר מאד מעמיק בשאלת נזקי חוזה במשפט המקובל, ואומר:

השופט זילברג

א "הלכת הדלי נגד בכסנדייל, (16). הוכרה מיד כאסמכתא מנחה בענפי משפט זה, והיא שומרת על עמדתה עד היום הזה. אין ספק כי עמדה זו — כפי שהצליח להוכיח מקינייר בראיות משכנעות — לא תיפגע על-ידי החלטת בית-המשפט לערעורים בענין פולימיס, (4).... יהא אשר יהא תקפה של פולימיס, (4). כהלכת נויקין, היא לא תוכל לפגוע בשלטונה של הלכת הדלי נגד בכסנדייל, (16). בשדה משפט החוזים."

(George T. Washington, op. cit. at p. 105).

ב גם פרופסור גודהרט כמאמרו הנ"ל מראה, כי הדעה הרווחת בקרב חכמי משפט החוזים היא כי הלכת הדלי, (16). ולא הלכת פולימיס, (4). היא השלטת בשטח נוקי החוי זים. ואם כי גודהרט עצמו מצטרף לדעה, כי השופטים בענין פולימיס, (4). התכוונו לפרוש את מצודת ההלכה גם על עניני נויקין וגם על עניני חוזים, הרי הוא עושה השקפה זו גופה קרניים לנגח בהן את עצם הלכת פולימיס, (4). ומוכיח על-ידי כך כמה לא צדקו שופטי פולימיס, (4). בהתעלמם או בבטלם את ההלכה הקלסית שנקבעה ביהדלי נגד בכסנדייל, (16). כי הרעיון העקבי העובר כחוט השני במאמרו המזהיר הוא, כי פולימיס, (4). ויהדלי נגד בכסנדייל, (16). אינם יכולים לדור בכפיפה אחת. שכן הוא אומר:

ד "קשה, איפוא, לראות איך נצליח להשלים בין פולימיס, (4). ויהדלי נגד בכסנדייל, (16). גם אם נמתח ככל אשר נמתח את הלשון אותו נקטו בפסקי-דין אחרון זה."

(שם, ע' 521).

ה "..... קיימות רק שתי אפשרויות לפתרון הבעיה שאנו דנים בה: או שנחליט כי פולימיס, (4). ויהדלי נגד בכסנדייל, (16). לדבר אחד נתכוון נו, ואז נצטרך לבצע מעשה פלא, מסוג החריפות השכלית הגבוהה ביותר, לשם מתן-פירוש-מחדש ליהדלי נגד בכסנדייל, (16). או שנאמר — וזהו אמונתי אני — כי ההחלטה בפולימיס, (4). שלא כדון היתה."

(שם, ע' 522).

ו המוצל מכל האמור — וזו היא החוליה הראשונה בשרשרת המסקנות המשפטיות הצריכות להכרעת ערעור זה — כי מבחן פולימיס, (4). ומבחן הדלי, (16). אינם היינו הן, וכי יש הבדל בשיעור ובהיקף בין שתי המידות הנ"ל.

ז 12. אמרנו לעיל, בסעיף 6 של פסקי-דין זה, כי אם נשתמש בהלכת פולימיס, (4). בקנה-מידה נכון לקביעת האחריות הפלילית של המערער על-פי סעיף 218, עלינו יהיה

השופט זילברג

לאשר את הרשעתו בעבירה זו. כעת, הבה נציג לעצמנו את השאלה, אשר תיראה: אולי ברגע זה כאקדמית בלבד: מה היה גורלו של המערער דגן, אילו נקבע אי-שם בחוק או ביודיקטורה, כי האחריות למעשה על-פי סעיף-218 נבחנת לאור המבחן של הדלי נגד בכסנדייל? (16). (כוונתי כמובן, ל"או" הראשון שבו).

דומני כי שאלה זו, אין לה תשובה אלא אחת, והיא: כי במקרה זה המערער ייצא זכאי! סבור אני כדעת הסוברים, כי בסופו של דבר, ואחרי קליפת כל קליפות השום שקרמו סביבו, המבחן של הלכת הדלי, (16), הוא מבחן של "צפיות" (foreseeability) בלע"ז (ראה גודהרט, שם, ע' 521; עיין ודוק בדברי צ'שיר-פיפט, דיני חוזים, מהדורה שלישית, ע' 493). וסופה של ההלכה — ה"או" השני שבה — מוכיח על תחילתה; כי אין הכדל של ממש בין צפיות (foreseeability) והעלאת הדעת (contemplation), לגבי עצם העקרון של הצורך בראיית הנולד.

ומכיון שהצפיות לגבי עצם עלילות הנזק היא, כפי שראינו לעיל, תנאי מוקדם, הכרחי, גם בתחומי הממשל של הלכת פולימיס, (4), הרי היותרת המבדילה בין שתי ההלכות יכולה להיות רק זו: שלפי הלכת הדלי, (16), חייבת הצפיות להשתרע לא רק על עצם עלילות הנזק, אלא גם על "סוגו" של הנזק — להבדיל מ"ממדיו" — כפי שביארנו את הרעיון לעיל, בסעיף 4 של פסקדין זה.

היוצא מזה, כי אילו נצטוונו, או: אם באמת מצוים אנו, mutatis mutandis, לבחון את אחריותו של העובר על סעיף 218 לפי המבחן האזרחי של הדלי נגד בכסנדייל, (16), עלינו יהיה לזכות את המערער, שהרי לכשתועבר ההלכה ההיא הנה, תועמד כאן כתנאי לחיוב ה"צפיות לגבי סוגה של התוצאה הקטלנית", ובמקרה דגן אין שמץ של ספק בדבר, כי סוגה של התוצאה הממשית — היינו: מות הילד במחלת טטינוס עקב חדירת חיידקים שחדרו אל הגוף 3 ימים תמימים לאחר מגעו עם האדמה — היה כה מופלא, נדיר, וכה בלתי-רגיל, אנורמלי, עד ששום אדם סביר לא יכול היה לחזותו מראש — והרופאים יוכיחו! והן כאן ודאי לא היתה שקילות (adequacy) בין שני הסוגים, האק-טואלי והפוטנציאלי, של התאונה.

13. ובוזה הגענו אל השאלה המכריעה: מהו קנה-המידה בו יש למוד את אחריותו של נאשם בעבירה על סעיף 218 של פקודת החוק הפלילי? שאלה זו תיפרד לשני ראשים: (א) מה יחסה של מידת אחריות זו אל מידת האחריות הנוהגת בדיני נזיקין, — שונה הימנה, או שווה לה?

(ב) ואם תמצי לומר: שווה — מה הם העקרונות השוררים, לגבי הבעיה שלפנינו, בדיני הנזיקין של המשפט הישראלי?

שאלה שניה זו סובבת, כפי שכבר רמזתי, סחור הפירוש שיש לתת להוראת סעיף 60 (א) של פקודת הנזיקים האזרחיים, והשאלה בתכלית הקיצור היא: הטומנת בחופה הוראה זו את מבחן פולימיס, (4), או לא?

השופט זילברג

14. אשר לשאלה הראשונה, התשובה היא: שווה! לא ייצא אדם חייב בעבירה על סעיף 218, אלא אם כן הפר את חובת זהירותו כלפי הקרבן, במידה שהיתה מחייבת אותו בתשלום דמי נזק אילו הוגשה נגדו, בשל אותו מעשה רשלני גופו. תביעת נזיקין אזרחית, מסקנה זו עולה ברורות מתוך ההלכה שנקבעה, מפי שופטי הרוב של בית-משפט זה, בערעור רוטנשטרייך, ע"פ 35/52 (1), הנ"ל. אין כל נפקא מינה בדבר, אם הנזון הוא — כמו ב"ע"פ 35/52 (1), — שאלת אחריותו של העבריין כלפי מסיג גבול, או שהוא — כמו בערעור זה — שאלת מידת אחריותו לתוצאות המשתלשלות מתוך מעשהו הרשלני; כי שניהם חוסים בצלו של רעיון מרכזי אחד, צדקה איפוא, עקרונית, השופטת המלומדת, בצאתה לבקש את פתרון הבעיה במקורות המשפט האזרחי הדנים בדיני נזיקין.
15. ומכאן לשאלה השניה, שהיא שאלת משמעותו הנכונה של סעיף 60 (א) הנ"ל. הגעתי לידי מסקנה, כי הוראת סעיף 60 (א) מביעה לא את עקרון פוליוחיס, (4), אלא דוקא את העקרון ה"יריב" שלו. הוא העקרון שהוגח ב"הדלי נגד בכסנדייל, (16). והראיה לכך היא, לדעתי, פשוטה וחותכת: די לנו אם נערוך כאן מעין "השוואת כתבי-יד", זאת אומ"ר רת: השוואת נוסחו של סעיף 60 (א) עם נוסחה של הלכת הדלי, (16). ותזדקר לעינינו בעליל המסקנה הפשוטה והוודאית הנ"ל.

נוסחה של הלכת הדלי, (16). — היינו: הרישא הניתנת להעברה, *mutatis mutandis*, לדיני נזיקין, הוא:

- ד "Where two parties have made a contract which one of them has broken, the damages which the other party ought to receive in respect of such breach of contract should be such as may fairly and reasonably be considered either arising naturally, i.e., according to the usual course of things, from such breach of contract itself, or"

- ה "שנים שעשו חוזה והפר אותו אחד מהם, הרי התשלום שהצד השני זכאי לקבלו, בשל הפרת החוזה, הוא בעד הנזק אשר אפשר, באופן הוגן וסביר, לראותו: או כנזק הנובע טבעית, זאת אומרת: על-פי המהלך הרגיל של העניינים, מתוך הפרת החוזה עצמה, או"

ולשונו של סעיף 60 (א) לפקודת הנזיקים האזרחיים הוא:

- ז "(a) where the plaintiff has suffered damage compensation shall only be awarded in respect of such damage as would naturally arise in the usual course of things and which directly arose from the defendant's civil wrong."

השופט זילברג

אם סבל התובע נזק, ייפסק לטובתו פיצוי רק בעד הנזק העלול לנבוע טבעית במהלך הרגיל של העניינים ואשר נבע במישרין ממעשה הנוזקין של הנתבע.

א עינינו הרואות, כי סעיף 60 (א) חוזר כמעט מלה במלה על המבחן שנקבע לגבי הצפיות, בהדלי נגד בכסנדייל, (16). יתר-על-כן: נראה הדבר, כי גם התנאי הנוסף — לגבי הקשר הסיבתי — האמור בסיפא היינו: „ואשר נבע במישרין ממעשה הנוזקין“, אינו אלא ה„שכנגדו“ השקול לתנאי התואם בסיפא של הלכת הדלי, (16): „נזק הנובע . . . מתוך הפרת החוזה עצמה“. כל מה שמפענחי המונח „במישרין“ הצליחו עד כה להעלות בחכתם כפירושו הוא, שלא היה שם „מעשה חדש מתערב“ — novus actus interveniens — בין הסיבה והמסובב, והרי לפנינו, כך נראה לי, גם כוונתן של המלות הפשוטות „נזק הנובע מהפרת החוזה עצמה“.

(vide Chitty, on Contracts, 21 ed., p. 411; Goodhart, op. cit., p. 530; James-Perry, op. cit. p. 804-805; 62 Corpus Juris 1115; Clerk and Lindsell, on Torts, 9 ed., p. 135-143; cf. Lord Sumner, in Weld-Blundell v. Stephens; (1920), A.C. 956, (17), at p. 983-984; De Grey C.J. in Scott v. Shepherd; (1773), 96 E.R. 525, (18), at p. 528-529).

ט שוויון בניסוח והגדרה הוא תמיד ובכל מקום, סימן מובהק לשוויון בתוכן הדברים, והמסקנה העולה היא, כי לא את הלכת פולימיס, (4), אלא את „ריבתה“, את הלכת הדלי, (16), אימץ לו המחוקק הארצישראלי בסעיף 60 (א) הנ"ל. ואין תימה בדבר, ואין להזיל המעות על כך. עקרון פולימיס, (4), הוא רב קשיחות וקושי, ומעולם לא זכה לתשואות רמות בקרב חכמי המשפט. רק כוח התקדים וה„אוונט על-פי הדיבור“, הועילו להמשיך את קיומו הבלתי-רצוי באנגליה, בחינת „ירעה עד שיסתאב“, עד לביטולו המפורש על-ידי בית-הלורדים. המחוקק הא"י פטור היה מכבלים אלה, ולכן החליף את הלכת פולימיס, (4), ברעותה הטובה ממנה, היא הלכת הדלי נגד בכסנדייל, (16), ואם תמצי לומר — גם זה לא חדש הוא! כי כבר היה לעולמים, וכבר אמר פעם שופט אנגלי גדול, כי הדלי נגד בכסנדייל, (16), היא הלכה המשתרעת הן על עניני חוזים והן על עניני נוזקין. (Lord Esher M.R., in The Argentino; (1889), 59 L.T. 914 (19), at p. 916)

16. סיכומו של דבר: העלינו לעיל שלוש מסקנות עיקריות אלה:

א) כי מידת האחריות לפי סעיף 218, שווה היא למידת האחריות האזרחית הנהוגת בדיני נוזקין;

ב) כי סעיף 60 (א), הדין במידת האחריות בנוזקין לתוצאות המעשה, קובע מידה זו לפי המבחן של הדלי נגד בכסנדייל, (16):

השופט זילברג

(ג) כי באספקלריה של מבחן הדלי נגד בכסנדייל, (16), המערער דגן לא יהא אחי-ראי לתוצאה הפטלית שהשתלשלה תוך התרמות בלתי-רגילה ממעשהו הרשלני.

א והמסקנה הסופית העולה מכל אלה היא, כי המערער לא עבר על העבירה האמורה בסעיף 218 לפקודת החוק הפלילי.

לפיכך סבור אני, כי יש להיענות למערער, ולבטל את הרשעתו וגזר-דינו.

השופט גויטיין: אני מסכים.

ב

השופט ברנזון: אני מסכים.

לפיכך הוחלט לקבל את הערעור, ולבטל את הרשעתו וגזר-דינו של המערער.

ג

ניתן היום, י"ט בחשון תשי"ז (24.10.1956).

ד

ה

ז ערעור אזרחי מס' 428/54

נחמן פייצ'ר ואח' נגד גדליה שקולניק ו-3 אח'

בכ"ת-המשפט העליון בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים
[24.10.56]

ז

לפני השופטים זילברג, זוסמן, ויתקון